

Planbureau Fryslân

Agenda 2024

Kennis maken, Kennis schakelen

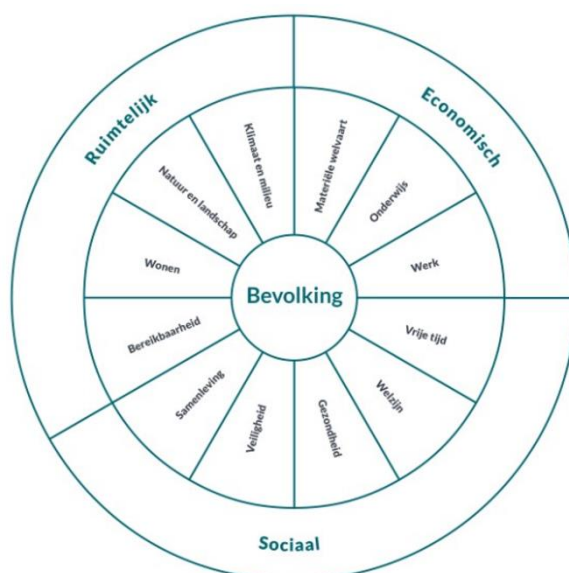
Definitieve versie, 27 september 2023

// Inleiding

In het najaar van 2022 is een *Meerjarenplan van Fries Sociaal Planbureau naar Planbureau Fryslân 2023-2027* opgesteld. Hierin blijft de missie van het Planbureau onveranderd: het versterken van de beleids- en bestuurskracht van Fryslân en het bijdragen aan het maatschappelijk debat over de toekomst van Fryslân. In de visie zijn echter cruciale accenten verzet.

De Friese samenleving staat voor grote, complexe opgaven. Sociale aspecten zijn daarbij nauw verweven met economische en ruimtelijke invalshoeken. Alle aspecten die het leven de moeite waard maken, kunnen samengevat worden onder het begrip 'brede welvaart'. Dit concept reikt perspectieven aan waarmee de leefwereld van burgers in de opgaven betrokken kan worden, en waarbij de vraagstukken meer in samenhang opgepakt kunnen worden. Planbureau Fryslân wil de brede welvaart integraal analyseren.

Bij integrale analyse worden afzonderlijke fenomenen met elkaar in verband gebracht. Ook worden heden, verleden en toekomst met elkaar verbonden. Hierdoor worden trends en scenario's voorstelbaar gemaakt. Trends en scenario's leveren kennis op over de potenties en de belemmeringen van Fryslân, in zijn geheel en in zijn samengestelde delen. Deze kennis kan breed gebruikt worden door bestuurders en volksvertegenwoordigers, beleidsmensen, maatschappelijke organisaties, bedrijven en initiatiefnemers. In de nieuwe visie onderzoekt Planbureau Fryslân de integrale ontwikkeling van Fryslân vanuit het brede welvaartskader en agendeert op basis daarvan de grote opgaven van de provincie. Daarbij benadrukt het voortdurend de relatie tussen de opgaven en het perspectief van burgers.

Figuur 1: Thema's die Planbureau Fryslân onder Brede Welvaart schaaft (stand: medio 2023)

Daarnaast zal Planbureau Fryslân zich nadrukkelijker als een netwerkorganisatie gaan ontwikkelen. Aan deze visie ligt de overtuiging ten grondslag dat onze maatschappelijke opgaven niet zonder betrouwbare en actuele kennis kunnen. In toenemende mate worden decentrale overheden verantwoordelijk voor sociaal, economisch en ruimtelijk beleid. In alle fasen van het beleidsproces is een goede circulatie van kennis nodig. Echter, in veel gevallen is kennis gefragmenteerd, vrijblijvend en kwetsbaar. Voor de Friese opgaven streeft het Planbureau naar een kennisinfrastructuur die verbonden, geborgen en robuust is. Daarom wordt geïnvesteerd in kennisnetwerken. Hoewel de rol van het Planbureau Fryslân per opgave en/of thema verschilt, wordt in alle kennisnetwerken vanuit dezelfde principes gewerkt:

- systematisch formuleren van kennisvragen die voortvloeien uit maatschappelijke opgaven;
- onderzoeken en presenteren vanuit onze kernwaarden: betrouwbaar, onafhankelijk, samen en prikkelend;
- streven naar kennisbenutting, waarbij de impact van ons werk geëvalueerd wordt.

De onderhavige 'Agenda 2024' vloeit voort uit de visie voor de komende jaren t/m 2027.

// Strategische doelen

Om bovenstaande visie te vertalen naar de Agenda 2024 zijn meerjarige doelen nodig. Deze helpen om de ambities voor één kalenderjaar op zo'n manier te formuleren, dat zij bijdragen aan de meerjarige visie. De meerjarige doelen zijn de overkoepelende doelen; de jaardoelen zijn als het ware 'tussenstappen' waardoor we die overkoepelende doelen bereiken. De meerjarige en overkoepelende doelen van het Planbureau Fryslân voor de komende jaren t/m 2027 luiden als volgt:

1. We creëren een sterker beeld van de belangrijkste opgaven van Fryslân
2. We versterken onze integrale analyses en maken deze meer dienend aan de opgaven
3. We komen tot meer gemeenschappelijke kennisagenda's rondom deze opgaven
4. We bereiken een betere co-creatie in de uitvoering van kennisagenda's
5. We stimuleren het gebruik van kennis in verschillende stadia van het beleid

De jaardoelen voor het kalenderjaar 2024 worden geformuleerd binnen drie werkprogramma's. Voordat de jaardoelen per werkprogramma aan bod komen, volgen drie paragrafen met een toelichting op de werkwijze van het Planbureau Fryslân.

// Kennis maken

De ontwikkeling van het Planbureau Fryslân als netwerkorganisatie vraagt meer van de organisatie dan alleen het doen van goed onderzoek. Niettemin blijft 'kennis maken' wezenlijk voor de identiteit van de organisatie. Planbureau Fryslân wil goed onderzoek doen, gebaseerd op wetenschappelijke methoden. Dat betekent ook dat onze onderzoekers, in laatste instantie, gaan over data-verzameling, analyse en presentatie. Het Planbureau Fryslân hanteert een set van methodologieën die binnen vier hoofdbenaderingen vallen:

- 1) **panelonderzoek**: het bevragen van de leefwereld van burgers via het eigen Panel Fryslân, met aandacht voor groepen die minder gerepresenteerd worden
- 2) **monitoren**: het verzamelen van gegevens over de brede welvaart, met aandacht voor de wensen van gebruikers
- 3) **toekomstverkenning**: het exploreren van mogelijke ontwikkelingen voorbij het heden, op basis van trendonderzoek en scenariostudie
- 4) **lerend evalueren**: terugkijken op beleidsprojecten- en programma's door verwachtingen te confronteren met daadwerkelijke uitkomsten

Medio 2023 heeft een onderzoeks- en adviesbureau, KWINK groep uit Den Haag, een impact evaluatie van het Planbureau Fryslân verricht. Aanbevelingen uit deze evaluatie richten zich op de zichtbaarheid en herkenbaarheid van het onderzoek. Deze kan sterker en meer gericht worden op de doelgroepen van Planbureau Fryslân. Deze aanbevelingen worden meegenomen in de uitvoering van de Agenda '24.

// Kennis schakelen

Naast het 'kennis maken' werkt Planbureau Fryslân aan de organisatie van kennis. De missie van het Planbureau Fryslân luidt onder andere: het versterken van de beleids- en bestuurskracht. Om de beleids- en bestuurskracht met kennis te versterken, moeten (beleids)vraag en (kennis)aanbod wel bij elkaar gebracht worden. Helaas is er geen goed functionerende 'markt' die hiervoor zorgt. Er zijn nieuwe organisatievormen nodig. Vormen waardoor kennis circuleert en terecht komt bij de juiste mensen in de juiste opgave. Het gaat dan om een 'infrastructuur' die kennis voor beleid toegankelijk maakt. In de meerjarenvisie 2023-2027 staat dat het Planbureau Fryslân in de komende jaren actief wil bijdragen aan het bouwen van deze kennisinfrastructuur, het wil daarbij: 'een logische, structurerende en structurele rol' innemen.

Bij het bouwen aan een kennisinfrastructuur hanteert het Planbureau Fryslân de vorm van het 'kennisnetwerk' (synoniemen zijn 'kenniswerkplaats', 'kennischakelpunt' of 'Regionale Kennis Hub'). Het kennisnetwerk bestaat uit diverse betrokken partners met kennis van zaken. Cruciaal is de verbinding met de beoogde gebruikers van de kennis, die hun kennisvragen kunnen articuleren in een kennisagenda. Voorbeelden van opgaven met een actief kennisnetwerk zijn een Veerkrachtige Economie, en een Gezond Fryslân.

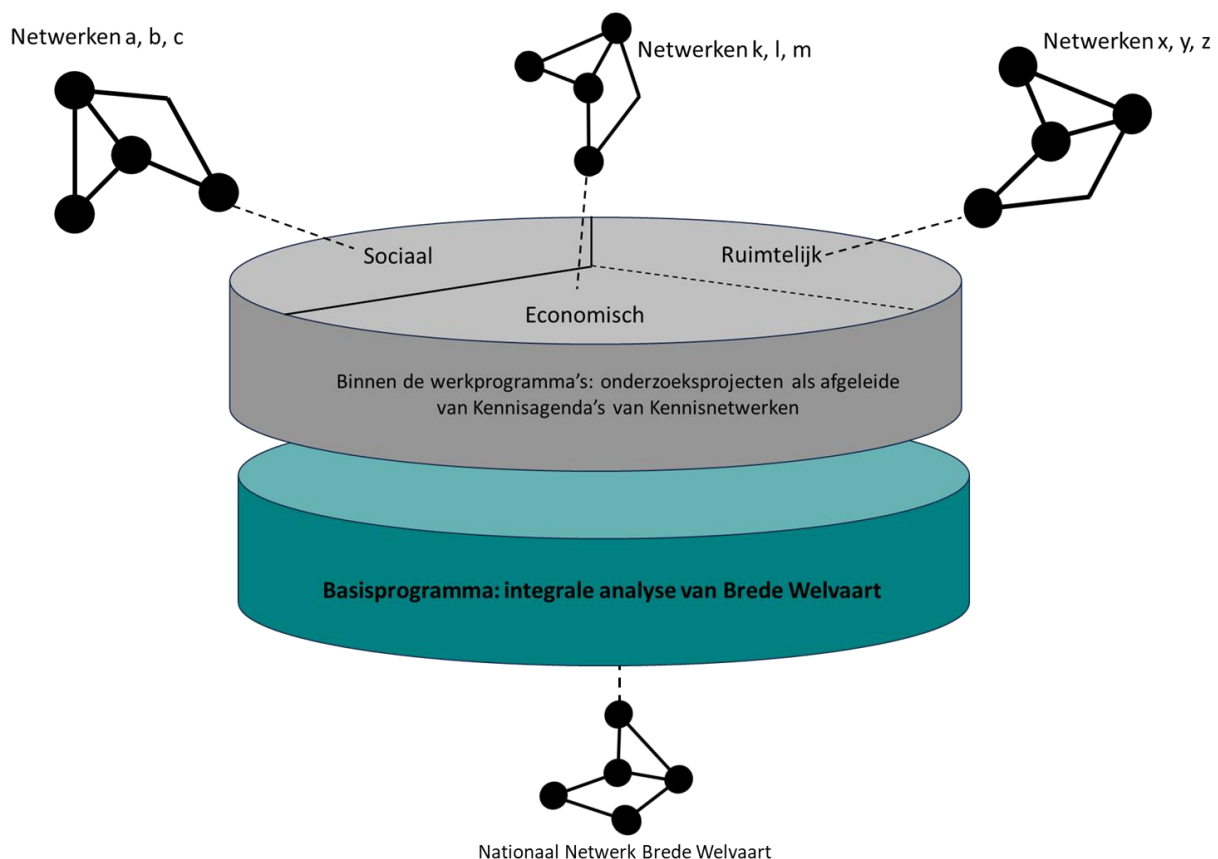
Op basis van de Tussenevaluatie kennisnetwerken, die PON/Telos in juli 2023 heeft opgeleverd, onderscheidt het Planbureau Fryslân vier rollen. Al deze rollen zijn te herleiden tot samenwerking en verbinding met derden. Vandaar dat deze functie van het Planbureau Fryslân ook 'kennis schakelen' genoemd kan worden. Hoewel de rol van het Planbureau kan bestaan uit meer dan één van die verschillende rollen, heeft steeds één rol de overhand. Deze rolverduidelijking zal bij de werkprogramma's ook expliciet genoemd worden. De vier roltypen zijn:

- 1) De **coördinator**: deze wordt ingezet om het netwerk aan te sturen en op het goede pad te houden. Een coördinator is betrokken, sociaal en kent alle samenwerkingspartners goed. Bij aanvang van de functie zorgt de coördinator ervoor dat er gezamenlijk een 'Waarom, Wie, Wat, Hoe'-basis wordt gelegd. Alle partijen zien de coördinator als aanspreekpunt van het netwerk.
- 2) De **adviseur**: als inhoudelijk betrokken partij adviseert deze op basis van wetenschappelijke kennis. Een adviseur kent het thema van het netwerk en kan daardoor scherp adviseren over het soort kennisvragen, welke partijen betrokken moeten zijn en stuurt aan op de juiste doelen om de gezamenlijke opgaven aan te gaan.
- 3) De **partner**: deze is in uitvoerende zin niet direct inhoudelijk betrokken en heeft geen leidinggevende functie, maar is wel betrokken bij het netwerk. Het is voor de partner belangrijk om aanwezig te zijn en op de hoogte te blijven van de kennis en ontwikkelingen in een veld. De partner is goed bekend met alle samenwerkende partijen en heeft als doel zijn of haar netwerk te versterken.
- 4) De **onderzoeker**: deze rol is voor de deskundige met de kennis in huis. Deze deskundige onderzoeker is niet degene die het netwerk aanstuurt of het overzicht houdt, maar methodologisch

inbreng heeft en het onderzoek uitvoert. Deze persoon hoeft niet bij alle bijeenkomsten en zaken aanwezig te zijn, maar moet inhoudelijk betrokken blijven.

// Basisprogramma en domein-programma's

Naast het 'maken' van kennis is de functie van Planbureau Fryslân ook het 'schakelen' van kennis. Beide functies kunnen gescheiden worden. Zo overheerst het 'kennis maken' in het Basisprogramma. Met uitzondering van het Nationaal Netwerk Brede Welvaart¹ zijn de teamleden uit het Basisprogramma niet betrokken bij kennisnetwerken. Het Basisprogramma voedt de kennis en het onderzoek van de drie domeinprogramma's. In de domeinprogramma's wordt zowel kennis gemaakt, als kennis geschakeld: de kennisnetwerken worden vanuit de drie domeinteams onderhouden. Een en ander is verduidelijkt in onderstaande illustratie.

Figuur 2: Samenhang Basisprogramma, Domeinprogramma's en kennisnetwerken

¹ <https://netwerkbredewelvaart.nl/> dit kennis- en leernetwerk is mede opgericht door PF en is een samenwerkingsverband van collega regiobureaus in Zeeland, Limburg, Groningen, Drenthe en Noord-Brabant.

Het Basisprogramma wordt nagenoeg geheel vanuit de provinciale subsidie gedekt.² Er zijn twee domeinprogramma's: een voor de sociale vraagstukken, en een waarin de ruimtelijke en economische vraagstukken centraal staan. De domeinprogramma's draaien eveneens grotendeels op de provinciale subsidie. Onderzoekers binnen de domein-programma's kunnen, vanuit de kennisnetwerken, betrokken raken bij externe verzoeken voor onderzoek. Overigens kunnen deze pas opgenomen worden in de agenda van het Planbureau, nadat voldaan is aan de criteria die opgenomen staan in de bijlage 'Afwegingskader externe verzoeken'. Indien de externe verzoeken ingewilligd worden, wordt vaak een externe vergoeding gevraagd.

² Alleen met het Nationaal Netwerk Brede Welvaart zijn bescheiden nationale subsidies gemoeid.

// A: Basisprogramma

In het Basisprogramma worden de vier hoofdbenaderingen geborgd en doorontwikkeld: inclusief panelonderzoek (1), participatief monitoren (2), toekomstverkenning (3), en lerend evalueren (4). De werkzaamheden beslaan terugkerende activiteiten en periodiek uit te voeren projecten. De doelen voor 2024 zijn vierledig.

A1. Opgaven

Op basis van onze integrale analyses zullen de belangrijkste opgaven van Fryslân in beeld gebracht worden door middel van een basispresentatie en twee inhoudelijke projecten, zodanig dat het basisteam de domeinteams ondersteunt in het breder agenderen van de opgaven onder de doelgroepen van Planbureau Fryslân.

A1.1) Project: Basispresentatie 'Het verhaal van Fryslân'. Medio 2024 komt een basispresentatie gereed waarmee twee (met elkaar samenhangende) aspecten gekenschetst worden: de ontwikkeling van de brede welvaart onder de inwoners van Fryslân, nu en in de toekomst (1) en de wijze waarop Planbureau Fryslân, vanuit de vier hoofdbenaderingen, de brede welvaart onderzoekt en wat het daarmee wil bereiken (2).

A1.2) Activiteit: theoretische en methodologische uitwerking van 'Leven in Fryslân' 3.0. Deze uitwerking schetst de theoretische en methodologische kaders, alsook een impactstrategie van het project 'Leven in de regio', zodanig dat dit project in de tweede helft van 2024 geïnitieerd kan worden.

A1.3) Project: Demografische ontwikkeling. Resultaat is een integrale analyse van de mogelijke gevolgen die samenhangen met de verandering in de samenstelling van de Friese bevolking, zodanig dat Planbureau Fryslân een prikkelende bijdrage levert aan het maatschappelijke debat over demografische verandering.

A2. Brede welvaartsmethodieken

We experimenteren met diverse methodieken rondom brede welvaart zodat we a) onze kennis en ervaring rond dit thema vergroten en b) scherp krijgen hoe we met kennis over brede welvaart de beleidspraktijk kunnen ondersteunen.

A2.1) Activiteit: Borging en Kennisverspreiding Brede welvaart. Allereerst wordt een algemene presentatie over Brede Welvaart ontwikkeld. Collega's worden getraind zodanig dat de presentatie door alle onderzoekers gegeven kan worden onder beleidsmakers, bestuurders en maatschappelijke organisaties, zodat deze doelgroepen bewust worden van brede welvaart als integratief kader voor beleid.

A2.2) *Activiteit en project: Participatie in het Nationaal Netwerk Brede Welvaart*. Deelname in de diverse gremia van het netwerk met kennisdeling intern (activiteit), alsook het coördineren van de *Community of Practice* ‘Lerende en adaptieve aanpak’ met kennisdeling intern (project).

A2.3) *Project: Regionale brede welvaartsscans*. Dit project geeft inzicht in de brede welvaartstrends per regio in Fryslan, zodanig dat bestuurders en beleidsmakers kennis kunnen nemen van kansrijke en belemmerende factoren in hun regio. Beoogd resultaat is dat beleidsmakers deze inzichten kunnen gebruiken om regionaal beleid beter geïnformeerd voor te bereiden.

A3. Lerend evalueren en toekomstverkennen

De aanwezige kennis en ervaring met de hoofdbenaderingen “lerend evalueren” en “toekomstverkenning” wordt geborgd en verder uitgebreid. We vergroten onze kennis en ervaring op deze twee hoofdaandachtsgebieden, zodanig dat we zelfstandig in staat zijn om beide benaderingen zelfstandig en hoogstaand toe te passen.

A3.1) *Jaarplan coördinator Lerend evalueren*. Accenten in dit jaarplan zijn het opstellen van een *notitie ‘Leren in een beleidscontext’*. Met input vanuit stageopdracht tijdens eerste twee kwartalen. Zodanig dat leren in verband gebracht wordt met conceptuele kader van brede welvaart. Een ander accent is het ophalen van lessen over het toepassen en organiseren van lerend evalueren - in twee activiteiten/projecten (Regiodeals NW en Waddeneilanden).

A3.2) *Notitie toekomstverkennen*. Op basis van opgedane ervaringen met toekomstverkenningen in recente en in 2024 uit te voeren projecten wordt een startnotitie toekomstverkennen opgesteld. Dit leidt tot de borging van kennis over effectieve methoden rondom toekomstverkennen, alsook de kaders voor nieuwe projecten waarin toekomstverkenning wordt toegepast.

A4. Monitoren en panelonderzoek

De twee hoofdbenaderingen monitoren en panelonderzoek worden geborgd en uitgebreid (met het thema “Fryske taal en identiteit”). Doel is om de integrale analyses nog beter te kunnen voeden vanuit genoemde hoofdbenaderingen, zodanig dat de belangrijkste opgaven van Fryslan nog scherper in beeld gebracht kunnen worden in tenminste twee evenementen.

A4.1) *Jaarplan coördinator monitoren*. Hierin wordt een planning over het updaten van het monitoringsapparaat geëxpliciteerd, zodanig dat de monitoren onderhouden en doorontwikkeld worden.

A4.2) *Jaarplan coördinator Panel*. Hierin wordt een planning van de uitvragen expliciet gemaakt, alsmede groot onderhoud aangekondigd, zodanig dat het panel onderhouden en doorontwikkeld wordt.

A4.3) *Project: verspreiden van monitoren in twee evenementen met externen.* Resultaat van dit project is dat de monitoren van het Planbureau Fryslân meer zichtbaar worden onder de doelgroepen.

A4.4) *Project: Verschil in Fryslân.* Dit project levert op dat we a) inzicht krijgen in hoe de Friese samenleving in sociale groepen is verdeeld en hoe die groepen zich tot elkaar verhouden. Daarnaast borgen we b) kennis over latente clusteranalyses, zodat ook in toekomstig onderzoek geavanceerde analyses voorbij groepsgemiddelden zijn te maken.

A4.5) *Project: Monitor Fryske Taal en Identiteit.* We breiden ons monitoringsapparaat uit met een dimensie van Brede Welvaart behorend tot de 'Friese Schil', zodanig dat dit brede welvaartsthema een vaste plek krijgt in ons monitoringskader.

A4.6) *Activiteit: Kleine Domeinschatters.* Begeleiden van een stagiair en het bespreken van de resultaten over het verkennend onderzoek Kleine Domeinschatters, zodat duidelijk wordt of panelresultaten in de toekomst ook op gemeenteniveau kunnen worden gepresenteerd

// B: Sociaal domein

Het belang van het sociale domein wordt onderstreept doordat vijf van de dertien monitoren hieronder vallen: samenleving, veiligheid, gezondheid, welzijn en vrije tijd. De doelen voor 2024 zijn vierledig.

B1. Kennisagenda's in netwerken

Het Team Sociaal is bij diverse netwerken aangesloten, die ten doel hebben om de vraag en het aanbod van kennis rond een specifieke opgave te organiseren. Deelname in deze kennisnetwerken leidt tot verbinding met onze stakeholders. Het biedt kansen om onze kennis en expertise te verspreiden en daarmee onze impact te vergoten. Het overkoepelende doel van onze deelname is het bereiken van actuele, breed gedragen kennisagenda's. Dit doel streven we in verschillende rollen na. Administratief zien we ons werk in de netwerken als een 'activiteit'.

B1.1 Kennisnetwerk Leeuwarden-Oost (partner). Jaardoel: continuering en versterking van het kennisnetwerk, o.a. door aanstelling van een gezamenlijke kennisnetwerkcoördinator

B1.2 Kenniswerkplaats Gezond Fryslân (coördinator). Jaardoel: succesvol afronden van het pilotjaar en het aantoonbaar maken van de meerwaarde middels onderzoeksprojecten. Tot en met juni 2024 zal de inzet voor netwerkcoördinatie binnen de provinciale subsidie vallen, voortzetting van de PF-rol binnen dit netwerk na juni 2024 zal afhangen van externe vergoeding

B1.3 Kennisschakelpunt Veiligheid (partner). Jaardoel: als partner bijdragen aan een kennisagenda.

B1.4 Fries Venster Thuiswonende Ouderen (onderzoeker). Jaardoel: afronding en verspreiding van een monitor die het Planbureau Fryslan in samenwerking met derden heeft gemaakt.

B1.5 Fries Financieel Fundament (partner). Jaardoel: ophalen van kennisvragen.

B1.6 Democratie (partner). Jaardoel: ophalen van kennisvragen.

B1.7 Jeugd (adviseur). Jaardoel: inschatting van levensvatbaarheid en besluit over vervolgdeelname.

B2. Monitoren als basis in kennisnetwerken

Wat zijn de opgaves waaraan ambtenaren en professionals werken? Welke kennis is hiervoor nodig? In de praktijk blijkt dat een integrale monitor een basaal hulpmiddel is om deze vragen te kunnen beantwoorden. Een monitor maakt trends en ontwikkelingen zichtbaar, zodat deze in het kennisnetwerk besproken kunnen worden. Wij willen de monitoren op een participatieve manier maken, dat wil zeggen dat wij co-creatie en mede-eigenaarschap als voorwaarde stellen. Door samen met gebruikers en andere kennisorganisaties te werken, verhogen we de impact van ons onderzoek. We starten 2024 met de ambitie om op drie onderzoeken onderscheidend te zijn.

B2.1) Project: Actualiseren Fries Venster thuiswonende Ouderen

De afgelopen twee jaar heeft Planbureau Fryslân in samenwerking met ROS Friesland, Data Fryslân en De Friesland zorgverzekeraar een integrale monitor thuiswonende ouderen gemaakt. Deze aanvullende monitor op onze basismonitor is specifiek ontworpen om de bestuurlijke en beleidsmatige ontwikkelingen rondom het “zo lang mogelijk thuis blijven wonen” te voeden met kennis. De monitor zal geactualiseerd worden.

B2.2) Project: Jeugdmonitor

Samen met de werkgroep 'Jeugd' ontwikkelt het Planbureau een prototype jeugdmonitor. Er is veel data beschikbaar over jeugd, maar deze data liggen nu nog verspreid over de verschillende organisaties. Het doel is om in de monitor diverse databronnen samen te voegen om een breed beeld te geven over hoe het met de jeugd gaat. Afhankelijk van de ambitie tot samenwerking in een kennisnetwerk rondom jeugd in Fryslân, zal gekeken worden of en hoe een prototype van de monitor doorontwikkeld kan worden. NB. De financiering van dit project valt buiten de provinciale subsidie en is afhankelijk van externe vergoeding.

B2.3) Project: Cultuurmonitor

In 2023 is er o.a. door de Boekmanstichting een nulmeting voor een Cultuurmonitor gedaan in opdracht van de provincie Fryslân. In dit rapport kwam naar voren dat Fryslân een betrokken en verbonden cultuursector kent en dat er vanuit deze sector behoefte is aan een goed overzicht van het aanbod, de partners, de regionale spreiding en de infrastructuur rondom cultuur. Een aanbeveling van het rapport is om monitoring een structurele plek te geven in het cultuurbeleid van gemeente, regio en provincie. Planbureau Fryslân zal samen met de provincie exploreren hoe aan deze aanbeveling handen en voeten kan worden gegeven, ook in relatie tot een kennisnetwerk cultuur. NB. De financiering van dit project valt buiten de provinciale subsidie en is afhankelijk van externe vergoeding.

B3. Lerende evaluatie

Het Team Sociaal is verantwoordelijk voor een van de vijf lerende evaluatietrajecten die het Planbureau uitvoert rondom de regiodeals. Het doel is om het leren onder beleidsmakers en bestuurders te ondersteunen, zodanig dat beleid gaandeweg bijgestuurd kan worden en het organiserende vermogen van beleidsbetrokkenen wordt vergroot.

B3.1) Project: Lerende evaluatie Regiodeal de Wadden

De onlangs gestarte Regiodeal de Wadden zal gedurende de uitvoering lerend geëvalueerd worden. Dit houdt in dat de evaluatie van deze uitvoering niet achteraf plaatsvindt, maar gedurende het proces zodat geleerde lessen meteen toegepast kunnen worden. NB. De financiering van dit project valt buiten de provinciale subsidie en is afhankelijk van externe vergoeding.

B4. Opgaven agenderen

Vanuit de kennisnetwerken zullen diverse onderzoeksthema's geselecteerd worden. Dit leidt tot het formuleren en agenderen van opgaven die in het sociale domein een belangrijke rol spelen.

De maatschappelijke opgaven worden gekenmerkt door hun integrale perspectief. Door te verdiepen op deze opgaven zal Planbureau Fryslân kennis leveren die buiten de gebaande paden ligt en tevens impact genereert. Belangrijke thema's die in onderstaande onderzoeken meegenomen zullen worden zijn de rol van de sociale basis en de verbinding tussen leef- en systeemwereld. Daarnaast zal er verbinding worden gelegd met de basispresentatie: het verhaal van Fryslân.

B4.1 Project (promotie RUG Campus Fryslan): Burgerperspectief mantelzorg

Het project "Burgerperspectief mantelzorg" onderzoekt hoe inwoners van Fryslân staan tegenover de veranderende verantwoordelijkheden in de zorg. Met de nadruk op zelfredzaamheid, thuiszorg en digitale oplossingen, wordt de individuele zorg en het welzijn meer bij inwoners gelegd.

Panelonderzoek en interviews zullen inzicht verschaffen in de bereidheid van inwoners om mantelzorg te verlenen, hun perceptie van het einde van de verzorgingsstaat en hun voorbereidingen voor toekomstige ondersteuning. Dit project is onderdeel van Jesse David Marinus zijn promotieonderzoek.

B4.2) Project: Zorg & Welzijn

Het project "Zorg & Welzijn" richt zich op de groeiende zorgvraag. Het onderzoek biedt een integraal perspectief op gezondheid en welzijn. Dit agenderende onderzoek integreert bestaand onderzoek en monitoring met inzichten van inwoners en professionals.

B4.3) Project: Jongeren in Fryslân

Het project "Jongeren in Fryslân" richt zich op een beter begrip van de huidige en toekomstige situatie van Friese jongeren. Dit agenderend onderzoek beoogt een integraal perspectief te bieden op de uitdagingen waarmee zij worden geconfronteerd. Concrete resultaten omvatten onder andere een prototype integrale jeugdmonitor en onderzoek onder MBO-studenten. In 2024 zal er nauw samengewerkt worden met Firda en de werkgroep Jeugd om dit doel te bereiken.

B4.4) Project: Armoede & Bestaanszekerheid

In 2024 zal Planbureau Fryslân verder verdiepend onderzoek doen naar de armoedeproblematiek, de impact voor bestaanszekerheid en preventieve maatregelen, met als doel om ook hierin een agenderende rol te spelen. Het onderzoek wordt onder andere gevoed door kennisnetwerken zoals Democratie, Programma Leeuwarden Oost en Fries Financieel Fundament. Dit project zal zich richten op het inventariseren van de kennisbehoeften rondom dit onderwerp en op basis hiervan aanvullend onderzoek doen om het maatschappelijk debat in Fryslân te voeden.

// C: Economisch domein & Ruimtelijk domein

Van de dertien monitoren vallen er drie onder het economisch domein: materiële welvaart, onderwijs en werk. Vier monitoren vallen onder het ruimtelijk domein: bereikbaarheid, wonen, natuur & landschap en klimaat & milieu. Hoewel we het ruimtelijke en economische analytisch van elkaar scheiden, is er voldoende inhoudelijke overlap om beide domeinen voorlopig vanuit één team te onderzoeken.

C1. Kennisnetwerken versterken

Zowel in het economische als in het ruimtelijke domein is Planbureau Fryslân actief betrokken bij kennisnetwerken. Ook hier willen we een 'logische, structurele en structurerende' rol vervullen. Op tenminste drie opgaven (regionale economie, gastvrijheid, wonen) willen we stimuleren dat er gezamenlijke kennisagenda's tot stand komen, zodanig dat onderzoek meer vanuit een systematische en integrale vraagarticulatie vertrekt.

C1.1 Activiteit: doorontwikkeling kennisagenda's wonen

Op basis van een aantal vragen uit het veld zullen, rond afgebakende onderwerpen, kennisnetwerken uitgebouwd en opgezet worden. Resultaat moet zijn dat er eind 2024 tenminste op twee onderwerpen goed lopende kennisnetwerken staan waarin het Planbureau de rol van onderzoeker of de rol van adviseur heeft. Deze activiteit is nauw verbonden met de projecten C2.1 en C2.3, alsook de activiteit C2.3.

C1.2 Project: Economische Veerkracht

Binnen dit project is het beoogde resultaat dat het Kennisnetwerk Economische Veerkracht een duidelijk te onderscheiden kennisnetwerk is, waarin een strategische kern van vijf partijen en een complementaire ring van tenminste 10 partijen actief is. De strategische kern komt tenminste zes maal per jaar bij elkaar voor strategisch overleg. Voor de complementaire ring worden tenminste drie evenementen georganiseerd. De Blue Delta Monitor fungeert als onderlegger.

C2. Kennisbasis versterken

Om een relevante kennispartij te zijn en te blijven, is een stevige basis nodig. Planbureau Fryslân werkt verder aan zijn deskundigheid op de maatschappelijk relevante opgaven in het economische en ruimtelijke domein. In 2024 versterken we onze kennisbasis, zodanig dat we deze direct kunnen delen met onze doelgroepen.

C2.1 Project: Derde monitor vraagdruk. In samenwerking met de werkgroep vraagdruk, waarin vertegenwoordigers van corporaties en huurdersverenigingen zitting nemen, monitoren we de vraagdruk. Het inzicht in de actuele ontwikkelingen leidt tot aandacht in het maatschappelijke debat en ondersteunt het maken van afspraken tussen gemeenten en woningcorporaties. NB. De

financiering van dit project valt buiten de provinciale subsidie en is afhankelijk van externe vergoeding.

C2.2 Project: Verhuismotieven

Vanuit de Monitor Vraagdruk is inmiddels een kennisnetwerk ontstaan. Vanuit dit netwerk en andere partijen uit het woondomein is de vraag gekomen naar verhuismotieven, van, naar en binnen Fryslân. Hier willen we in 2024 invulling aan gaan geven voor zowel de huur- als koopsector. Om dit te bereiken gaan we samen met het kennisnetwerk 'Monitor Vraagdruk' de mogelijkheden onderzoeken om in gezamenlijkheid de verhuismotieven in beeld te brengen. Naast inzichten, willen we hiermee het bestaande kennisnetwerk rond wonen verbreden (zie C1.1).

C2.3 Activiteit: verkenning naar het borgen van woonlasten-monitoring

Friese corporaties en huurdersorganisaties laten onderzoeksbureau Rigo eenmalig onderzoek doen naar woonlasten. Hierbij heeft PF een adviserende rol. In samenwerking met genoemde partijen zal PF verkennen of, hoe en op welke financiële basis het een rol kan spelen in het borgen van de methodologie en het voortzetten van de monitoring.

C2.4) Project: Draagkracht en draaglast van wijken

Momenteel worden de mogelijkheden in kaart gebracht om op basis van de Strategiescan Inclusieve Samenleving en het balansmodel scan een methode te ontwikkelen om voor Friesland op een eenduidige manier de draaglast en draagkracht van en binnen wijken te meten. Hiertoe wordt samen met de Bewonersraad een bijeenkomst georganiseerd waarna twee of drie pilotgebieden worden gebruikt voor de ontwikkeling van de methode. NB. De financiering van dit project valt buiten de provinciale subsidie en is afhankelijk van externe vergoeding.

C2.5) Project: Trendmonitor Friese Veenweide

In het Project Alde Feanen is de basis gelegd voor een trendmonitor van het Veenweidegebied. Deze zou in een vervolg van het project kunnen worden opgezet en als pilot dienen voor de monitoring van de ontwikkelingen in het kader van het FPLG. Doel is ook om rond deze monitor een kennisnetwerk van partijen relevant voor het Friese Veenweidegebied op te bouwen. In 2023 is hiertoe in overleg met NHL/Stenden en Van Hall Larenstein een eerste verkenning geweest. NB. De financiering van dit project valt buiten de provinciale subsidie en is afhankelijk van externe vergoeding.

C2.6) Activiteit: Kennisopbouw Energietransitie

Dit jaar wordt het panelonderzoek 'Energietransitie' herhaald. Hiermee wordt de kennisopbouw op dit onderwerp versterkt. Wel wordt gekeken in hoeverre de vragenlijst moet worden aangepast aan veranderde omstandigheden en in hoeverre het actuele thema van energie-armoede goed in kaart wordt gebracht (in samenwerking met Team Sociaal). Daarnaast zal extra aandacht zijn voor het

ruimtelijke aspect van de energietransitie waarbij de kennis uit het onderzoek Natuur en Landschap wordt versterkt.

C2.7) Project: Blue Delta Monitor (2)

De Blue Delta Monitor is de onderlegger voor de kennisagenda van het netwerk Economische Veerkracht. De eerste jaargang informeert de kennisprogrammering van het netwerk. Om de BDM als instrument goed te richten werken we aan een doorontwikkeling in 2024. NB. De financiering van dit project valt buiten de provinciale subsidie en is afhankelijk van externe vergoeding.

C2.8) Project: Regionale Verschillen Brede Welvaart

Samen met onderzoekers van Trendbureau Drenthe en Sociaal Planbureau Groningen doen we een analyse van regionale verschillen in brede welvaart in Noord-Nederland. Dit onderzoek gebruikt de SER Noord-Nederland als achtergrondstudie voor een advies aan noordelijke bestuurders over sociaal-economisch beleid in Noord-Nederland. NB. De financiering van dit project valt buiten de provinciale subsidie en is afhankelijk van externe vergoeding.

C3. Lerende evaluatie

Het Team Economisch & Ruimtelijk is verantwoordelijk voor vier van de vijf lerende evaluatietrajecten die het Planbureau uitvoert rondom de regiodeals. Het doel is om het leren onder beleidsmakers en bestuurders te ondersteunen, zodanig dat beleid gaandeweg bijgestuurd kan worden en het organiserende vermogen van beleidsbetrokkenen wordt vergroot.

C3.1) Lerende evaluatie Noordoost-Fryslân (3 en 4)

De lerende evaluatie van de regiodeal in Noordoost Fryslân gaat de 3^e jaarsnede in. Daarin wordt het programma over Regiomarketing en Toerisme geëvalueerd. Het relatiebeheer in de regio is goed op orde, er is een gevalideerde monitoringsopzet en een begeleidingscommissie die in positie is gebracht om het onderzoek kritisch en constructief te begeleiden. Het ligt voor de hand om gebruik te maken van de kennis over Gastvrij Fryslân in het domeinteam. In kalenderjaar 2024 wordt ook met de vierde jaarsnede aangevangen. NB. De financiering van dit project valt gedeeltelijk buiten de provinciale subsidie en is afhankelijk van externe vergoeding.

C3.2) Lerende evaluatie Zuidoost-Fryslân (4)

Voor de lerende evaluatie van de regiodeal in Zuidoost Friesland vindt in 2024 het vierde en laatste verdiepende onderzoek plaats. Daarin wordt aandacht besteed aan een overkoepelende analyse van het verloop van de Regio Deal. Conclusies worden teruggekoppeld aan beleidsmakers en bestuurders; geleerde lessen hebben als doel om regionale beleid in de nabije toekomst nog beter voor te bereiden en uit te voeren. NB. De financiering van dit project valt gedeeltelijk buiten de provinciale subsidie en is afhankelijk van externe vergoeding.

C3.3) Lerende evaluatie Zuidwest-Fryslân (2)

De regio Zuidwest-Fryslân heeft een Regiodeal aanvraag gedaan en is in afwachting van een besluit. Planbureau Fryslân heeft het gebiedsteam ondersteund bij het opstellen van de aanvraag, onder meer op basis van een regionale monitor brede welvaart. In 2024 wordt een toegekende regiodeal of een alternatief regionaal ontwikkelprogramma gevolgd door middel van meerjarige monitoring, begeleid door een begeleidingscommissie uit de regio. NB. De financiering van dit project valt buiten de provinciale subsidie en is afhankelijk van externe vergoeding.

C3.3) Lerende evaluatie Noordwest-Fryslân (1)

Planbureau Fryslân voert een lerende evaluatie uit van de nieuw gestarte Regiodeal Noordwest Fryslân. Daarvoor is een meerjarige monitoring afgesproken met de regio, en een begeleidingscommissie samengesteld. NB. De financiering van dit project valt buiten de provinciale subsidie en is afhankelijk van externe vergoeding.

C4. Positionering Planbureau

De gewenste verbreding van het Planbureau Fryslân vraagt om een realistische tactiek. Er zijn realistische keuzes nodig ten aanzien van de thema's waarop geïnvesteerd wordt. Om deze keuzes te kunnen maken, zullen in 2024 exploraties van vraagstukken en (beleids)netwerken voortgezet worden, zodanig dat de operationele doelen van het Team Economisch & Ruimtelijk aangescherpt kunnen worden.

C4.1) Activiteit: exploratie lerend evalueren i.r.t. FPLG

Vanuit het Ministerie van LNV loopt een pilot voor Lerende Evaluatie in het landelijk gebied. Hier zijn we zijdeling bij aangesloten. Vanuit verschillende richtingen wordt erop gestuurd dat Provincie Fryslân, evenals Noord- en Zuid-Holland en Noord-Brabant, aansluit bij het netwerk Lerende Evaluatie ten behoeve van het NPLG. Planbureau Fryslân zou vanuit Fryslân de partij zijn om hierbij aan te sluiten vanuit de kennishoek. Dit laatste is bij de relevante personen binnen het ministerie van LNV bekend.

C4.2) Activiteit: Expertteam sociaal-economische impact FPLG

De provincie Fryslân heeft in juni '23 een eerste versie van het Gebiedsplan Landelijk Gebied naar het Rijk gestuurd. Daarvoor heeft Planbureau Fryslân input geleverd in de vorm van een quick scan brede welvaart. Planbureau Fryslân neemt zitting in een expert team dat adviseert over de uitwerking van de sociaal-economische paragraaf in het Gebiedsplan.

C4.3 Activiteit: exploratie klimaatadaptatie

Team Ruimte participeert in het Platform Climate Adaptation. Dit sluit aan bij het belangrijkste inrichtingsprincipe voor de omgeving: Water en Bodem zijn leidend voor de inrichting. Binnen dit thema, en voortbordurend op de ervaringen opgedaan binnen de Pilot Kennisschakelpunt Bodem en

Ondergrond gaan we de samenwerking met het Wetterskip onderzoeken en de mogelijkheden exploreren voor verdere samenwerking in (kennis)netwerken.

C4.4 Activiteit: Klankbordgroep Brede welvaart Lelylijn

De projectorganisatie Lelylijn bereidt een MIRT onderzoek (Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport) voor van de Lelylijn en de voorgenomen woningbouwopgave in het noorden. Planbureau Fryslân is gevraagd om in de voorfase mee te denken.

// Bijlage 1: overzicht activiteiten en projecten

Alle werkzaamheden worden gekaderd in ofwel een 'project' ofwel een 'activiteit'.

Projecten

- Doorgaans >50 uur
- Interne/externe samenwerking tussen min. drie personen
- Doorlopen initiatiefase (projectbrief) met formulering operationele doelen en definitiefase (projectplan)
- Doorlopen uitvoeringsfase (met Q-check) en afrondingsfase (met evaluatie)
- Procesbegeleiding door blauwe projectleiders
- Hebben AFAS nummer en urenregistratie

Activiteiten

- Doelen worden vastgelegd, maar niet in projectbrief
- Zijn voorbehouden aan meer zoekende processen, zonder duidelijke kop-en-staart
- Worden inhoudelijk gekaderd en gelimiteerd in het aantal beschikbare uren
- Procesbegeleiding, urenregistratie en bijsturing: hierover worden nadere afspraken gemaakt

Planbureau Fryslân ontvangt een boekjaar subsidie voor het uitoefenen van de planbureaufunctie. In principe worden alle werkzaamheden die in deze agenda genoemd zijn, onder deze boekjaarsubsidie. Niettemin kan het Planbureau op verzoek van derden werkzaamheden uitvoeren, mits het voldoet aan enkele voorwaarden (zie bijlage 2). Voor deze werkzaamheden zal in den regel, grotendeels of volledig, een vergoeding gevraagd worden. Voorziene werkzaamheden waarvoor dit geldt, zijn in onderstaand overzicht met een asterisk (*) aangegeven.

	A Basis	Activiteiten	Doel
1	<i>Activiteiten</i>	Theoretische en methodologische uitwerking van 'Leven in Fryslân'3.0	A1
2		Borging en kennisverspreiding Brede welvaart	A2
3		Participatie in het Nationaal Netwerk Brede Welvaart	A2
4		Jaarplan coördinator Lerend Evalueren	A3
5		Kleine Domeinschatters	A4
	<i>Projecten</i>	Projecten	
6		Basispresentatie 'Het verhaal van Fryslân'	A1
7		Demografische ontwikkeling	A1
8		Basispresentatie Brede welvaart	A2
9		CoP-coördinatie binnen NNBW*	A2
10		Regionale brede welvaartsscans*	A2
11		Verspreiden van monitoren in twee evenementen met externen	A4
12		Verschil in Fryslân	A4
13		Monitor Fryske Taal en identiteit	A4
	B Sociaal	Activiteiten	
14	<i>Activiteiten</i>	Kennisnetwerk Leeuwarden-Oost (partner)	B1
15		Kenniswerkplaats Gezond Fryslân (coördinator)*	B1
16		Kennisschakelpunt Veiligheid (partner)	B1
17		Fries Venster Thuiswonende Ouderen (onderzoeker)	B1
18		Fries Financieel Fundament (partner)	B1
19		Democratie (partner)	B1
20		Jeugd (adviseur)*	B1
	<i>Projecten</i>	Projecten	
21		Actualiseren Fries Venster Thuiswonende Ouderen	B2
22		Jeugdmonitor*	B2
23		Cultuurmonitor*	B2
24		Lerende evaluatie Regiodeal de Wadden*	B3
25		Burgerperspectief mantelzorg (PhD)*	B4
26		Zorg & Welzijn	B4
27		Jongeren in Fryslân	B4
28		Armoede & Bestaanszekerheid	B4
	C Economisch & Ruimtelijk	Activiteiten	
29	<i>Activiteiten</i>	Doorontwikkeling kennisagenda's wonen	C1
30		Verkenning borging woonlasten-monitoring	C2
31		Kennisopbouw energietransitie	C2
32		Exploratie lerend evalueren i.r.t. FPLG	C4
33		Expertteam sociaal-economische impact FPLG	C4
34		Exploratie klimaatadaptatie	C4
35		Klankbordgroep Brede Welvaart Lelylijn	C4
		Projecten	
36	<i>Projecten</i>	Economische Veerkracht	C1
37		Derde monitor vraagdruk*	C2
38		Verhuismotieven	C2
39		Draagkracht en draaglast van wijken*	C2
40		Trendmonitor Friese Veenweide*	C2
41		Blue Delta Monitor (2)*	C2
42		Regionale Verschillen Brede Welvaart*	C2
43		Lerende evaluatie Noordoost-Fryslân (3 en 4)*	C3
44		Lerende evaluatie Zuidoost-Fryslân (4)*	C3
45		Lerende evaluatie Zuidwest-Fryslân (2)*	C3
46		Lerende evaluatie Noordwest-Fryslân (1)*	C3

// Bijlage 2: Afwegingskader externe verzoeken

Het Planbureau stelt een meerjarennota op voor vier jaar, herijkt die halverwege, en op basis daarvan werkt het bureau met een jaarlijkse onderzoeksagenda's met een aantal werkprogramma's. Hierin wordt jaarlijks beschreven wat het planbureau binnen de basissubsidie uitvoert en zijn de structurele taken (basismonitoring, panelonderzoek en integrale analyses) geborgd en begroot. Het planbureau heeft een (mee) ontwikkelende en organiserende basistaak als het gaat om het gebruik van kennis in de verschillende domeinen en rond opgaven. Elk jaar wordt bepaald welke inzet het planbureau in de diverse domeinen kan leveren vanuit haar basis. Dit zal verschillen per domein, afhankelijk zijn van de ontwikkelingen in een domein en het draagvlak dat het planbureau daar heeft.

Buiten de onderzoeksagenda met de werkprogramma's kan het planbureau verzoeken voor onderzoek en andere werkzaamheden ontvangen. Het Planbureau kan verzoeken krijgen van GS maar ook van PS. Ook kunnen er verzoeken komen van samenwerkende partijen rond opgaven, van andere kennisorganisaties en van gemeenten.

Het Planbureau accepteert een verzoek alleen voor zover:

- Het verzoek niet strijdig is met het algemeen belang.
- Het kennis oplevert voor de ontwikkeling van Fryslân.
- Het verzoek niet afkomstig is van een commerciële organisatie.
- Het verzoek bijdraagt aan de versterking van de publieke (basis)taak van het planbureau.
- Het om inhoudelijke redenen, zoals de beschikbaarheid van deskundigheid en databestanden, voor de hand ligt dat het planbureau het verzoek uitvoert.
- Het planbureau met de verzoeker de afspraken maakt die inhoudelijke onafhankelijkheid veiligstellen.
- Openbaarmaking van het resultaat van het geaccepteerde verzoek is gegarandeerd.
- Er zicht is op de benutting van de onderzoeksresultaten door de belangrijkste stakeholders, in een kennisinfrastructuur, een netwerk, een beleidsproces of via andere vormen van kennisbenutting.

Bij acceptatie van een verzoek houdt het planbureau rekening met beschikbare capaciteit en doet een verzoek om financiële bijdrage op basis van de reële meerkosten voor de betreffende werkzaamheden. Er wordt een offerte opgesteld, indien het geen subsidierelatie betreft moet het planbureau moet BTW heffen, en afspraken worden in een samenwerkingsovereenkomst vastgelegd.